

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
в Національному університеті
«Одеська політехніка»
доктору економічних наук,
професору
Ірині БАШИНСЬКІЙ

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри обліку, аналізу і аудиту Навчально-наукового інституту економіки та менеджменту Національного університету «Одеська політехніка» Черкасової Світлани Олександрівни на дисертацію Філатової Тетяни Вячеславівни «Методи та моделі підтримки прийняття економічно обґрунтованих рішень в управлінні системою якості вищої освіти», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність дослідження зумовлена об'єктивною необхідністю системного переосмислення підходів до контролю якості інтелектуальної продукції вищих навчальних закладів у відповідь на виклики трансформації освітнього середовища та зростаючу соціально-економічну турбулентність. В умовах сучасних криз, що супроводжуються введенням воєнного стану, масовою міграцією здобувачів вищої освіти та стрімким збільшенням обсягу знань, ефективне забезпечення якості освітніх послуг стає ключовим фактором підтримання конкурентоспроможності закладів освіти.

Результативність управлінських рішень безпосередньо визначається повнотою та якістю інформаційного забезпечення, що відображає специфіку наявних даних. Ефективне управління якістю можливе лише за умови, що керівники мають вичерпне розуміння структури відповідної сфери діяльності. З огляду на це, розроблення відповідних моделей та методів підтримки прийняття економічних рішень в управлінні системою якості вищої освіти набуває особливої значущості, оскільки сприятиме спрощенню управлінських процесів та підвищенню ефективності функціонування системи забезпечення якості освіти.

Таким чином, тема дисертаційної роботи має вагомим наукове та практичне значення, оскільки спрямована на вирішення актуального завдання щодо розробки ринково орієнтованих моделей та методів підтримки прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень у системі якості вищої освіти. Реалізація положень дослідження сприятиме подоланню розриву між результатами освітнього процесу та реальними потребами ринку праці шляхом впровадження інформаційно-аналітичної платформи, що поєднує

методи семантичного та синтаксичного аналізу для комплексного моніторингу вакансій, точної класифікації компетентностей і формування обґрунтованих рекомендацій щодо коригування освітніх програм в умовах зростаючих вимог роботодавців та високої ситуаційної невизначеності.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Теоретичні положення, наукові висновки та практичні рекомендації, представлені у дисертаційній роботі, характеризуються належним рівнем обґрунтованості, логічною цілісністю та системністю викладу матеріалу. У процесі дослідження дисертантом доведено, що впровадження інструментальної бази підтримки прийняття рішень забезпечує підвищення об'єктивності, прозорості та адаптивності системи управління якістю вищої освіти в умовах зростаючої конкуренції та цифровізації освітнього середовища.

Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження базується на комплексному використанні загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, серед яких можна відзначити структурно-логічний підхід, інструменти системного аналізу із залученням абстрактно-логічного підходу, метод класифікації та узагальнення, порівняльний аналіз, інформаційне моделювання, економіко-математичне моделювання, графовий метод, теорію множин та реляційну алгебру, метод багатовимірною моделювання, метод експертного оцінювання та багатокритеріальної оптимізації, методи теорії інформації, програмно-інструментальні методи, економіко-статистичний аналіз, метод експериментальної апробації та прогнозний аналіз. Множину використаних методів автором відібрано обґрунтовано та доцільно для вирішення поставлених завдань.

Структура та зміст дисертаційної роботи узгоджується з поставленою метою – «розробка ринково орієнтованих моделей та методів підтримки прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень у системі якості вищої освіти». Дисертаційна робота характеризується логічною послідовністю викладу матеріалу та забезпечує поетапну реалізацію поставленої мети через виконання визначених завдань – від надання змістовної характеристики системи якості вищої освіти через систематизацію чинників, що формують її в контексті конкурентоспроможності фахівців та управління якістю інтелектуальної продукції до розроблення архітектурно-логічної моделі інтегрованої інформаційно-аналітичної платформи управління якістю вищої освіти, що уявляє собою унікальну структуру бази даних, яка автоматизує збір професійних запитів ринку праці для його інтелектуального моніторингу та їхнє динамічне зіставлення з предметними категоріями освітніх програм для виявлення прогалин у компетентностях фахівців.

Сформульовані у дисертації висновки ґрунтуються на достатній емпіричній та аналітичній базі, що забезпечує їх належний рівень обґрунтованості та достовірності. Отримані результати підтверджуються аналізом статистичних матеріалів і результатами власних досліджень

дисертанта. Практичні рекомендації характеризуються методичною впорядкованістю та прикладною спрямованістю, а запропоновані у роботі моделі та інструментарій моделювання складних соціально-економічних систем у контексті аналізу кон'юнктури ринку праці мають практичну цінність і підтверджуються результатами їх апробації та впровадження.

Слід відзначити належний рівень узгодженості мети, об'єкта, предмета та завдань дослідження, що забезпечує цілісність, послідовність і логічну завершеність дисертаційної роботи. Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні аспекти підтримки прийняття економічно обґрунтованих рішень в управлінні системою якості вищої освіти комплексно відображає його ключові аспекти на концептуальному, методичному, прикладному та організаційному рівнях. Об'єкт – процеси підтримки прийняття економічно обґрунтованих рішень в управлінні системою якості вищої освіти – логічно узгоджується зі структурою дисертаційної роботи та змістом представленого наукового дослідження.

Таким чином, наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційного дослідження відзначаються достатнім рівнем логічної послідовності та базуються на сучасних підходах до економічних і соціальних досліджень. Це слугує підставою для визнання отриманих результатів достовірними, науково доведеними та практично значущими.

3. Основні наукові результати дисертації

У дисертаційній роботі обґрунтовано комплекс наукових положень, які поглиблюють теоретико-методичні засади розробки ринково орієнтованих моделей та методів підтримки прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень у системі якості вищої освіти. Отримані результати характеризуються науковою новизною, методичною послідовністю та практичною значущістю, а також розширюють інструментарій підтримки прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень у системі забезпечення якості вищої освіти в умовах ринкової трансформації та сучасних викликів освітнього середовища.

До найбільш вагомих результатів, що визначають наукову новизну дослідження, слід віднести такі:

1. Вперше розроблено архітектурно-логічну модель інтегрованої інформаційно-аналітичної платформи управління якістю вищої освіти, що уявляє собою унікальну структуру бази даних, яка автоматизує збір професійних запитів ринку праці для його інтелектуального моніторингу та їхнє динамічне зіставлення з предметними категоріями освітніх програм для виявлення прогалин у компетентностях фахівців.

2. Удосконалено змістовну характеристику предметної області системи якості вищої освіти, яку, на відміну від інших доповнено: а) її визначенням як сукупності взаємопов'язаних компонентів, що формується під впливом вимог ринку праці, а також чинників конкурентоспроможності випускників як системоутворювального елемента управління якістю; б) ключовими компонентами покращення рівня освіченості студентів; в) розглядом

управління якістю інтелектуальної продукції закладів вищої освіти як процесу прийняття управлінських рішень, орієнтованого на рівень сформованих компетентностей та відповідність результатів навчання очікуванням стейкхолдерів.

3. Удосконалено модель капіталізації внутрішніх процесів університету в частині класифікаційного базису предметної області та обґрунтування інструментарію підтримки прийняття рішень в системі управління якістю вищої освіти, що, на противагу іншим, трансформує систему управління якістю з інструменту контролю на інтелектуальну екосистему, яка через цифрову підтримку рішень конвертує освітні дані у конкурентоспроможну інтелектуальну продукцію.

4. Удосконалено науково-методичний базис та інструментарій моделювання складних соціально-економічних систем у контексті аналізу кон'юнктури ринку праці. На відміну від існуючих підходів, а) обґрунтовано комплексне застосування теорії множин та реляційної алгебри для формалізованого опису предметної області; б) розроблено підхід до ідентифікації нових професійних ніш та напрямів шляхом варіативності векторів атрибутів і побудови багатовимірних гіперкубів, де змінними векторами атрибутів виступають інтегровані параметри попиту (вимоги роботодавців до спеціалістів, практичний досвід) та пропозиції (компетентності, результати навчання фахівців).

5. Удосконалено науково-методичний підхід до оптимізації архітекtonіки освітніх програм ЗВО, який, на відміну від усталених: а) базується на комплексному зіставленні навчальних планів різних рівнів акредитації, що враховує як семантичну близькість змісту дисциплін, так і їхні структурні параметри; б) передбачає моделювання процесів управління якістю вищої освіти на базі методів експертних оцінок та інтелектуального аналізу даних із модифікацією критеріального апарату за рахунок введення показника ентропії.

6. Удосконалено методичний підхід до інтегрованого оцінювання економічної ефективності підготовки фахівців, який на противагу іншим, акцентує на ІТ-галузі та комплексно поєднує результати інтелектуального моніторингу ринку праці, оцінку набутих компетентностей випускників та обґрунтування їхнього внеску у ВВП для формування стратегічних прогнозних трендів розвитку спеціальностей економічного та ІТ циклу в умовах післявоєнної розбудови економіки України.

Таким чином, отримані результати демонструють цілісність наукового підходу належний рівень теоретичного опрацювання проблематики та її практичну спрямованість. Вони становлять вагомий внесок у розвиток теоретичних і методичних засад управління якістю вищої освіти, формування ринково орієнтованих моделей підтримки управлінських рішень та вдосконалення інструментарію забезпечення відповідності освітніх послуг сучасним вимогам ринку праці й потребам суспільства.

4. Достовірність результатів, повнота відображення висновків і пропозицій дисертації в опублікованих автором роботах

Достовірність наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі, забезпечується використанням сучасного методичного інструментарію, ґрунтовним опрацюванням наукових джерел, результатами проведених емпіричних досліджень та апробацією отриманих результатів.

Достовірність отриманих результатів забезпечується завдяки:

- ґрунтовному опрацюванню значного обсягу наукових джерел, дотичних прямо чи опосередковано до методів, моделей та технологій управління системі управління якістю вищої освіти;

- застосуванню методів нечіткої математики в процесі обґрунтування економічних рішень;

- використанню матеріалів державної служби статистики України, Міністерства цифрової трансформації, центра економічної стратегії, публічних оглядів, відкритих даних щодо функціонування вітчизняної та міжнародної ІТ-індустрії, інформації з офіційних ресурсів ІТ-компаній, таких як спільнота програмістів DOU.UA, Lviv IT Cluster, результатів власних досліджень, зокрема апробації та оприлюднення результатів дослідження на наукових конференціях.

У дисертаційній роботі використано 151 актуальне наукове джерело, що свідчить про ґрунтовне опрацювання сучасних наукових підходів і досліджень за тематикою роботи. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях, а також висвітленням основних положень дослідження у наукових публікаціях дисертанта.

Висновки дисертації і основні пропозиції, відображені у відповідних елементах наукової новизни, у повній мірі та з достатньою аргументованістю знайшли відображення у 45 наукових працях: 2 монографії (в співавторстві); 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави; 12 статей у наукових фахових виданнях України, що включені у міжнародні наукометричні бази (1 стаття – Scopus); 22 – тез доповідей на наукових конференціях, зареєстровано авторські права на 7 наукових творів. Загальний обсяг публікацій складає 33,25 д.а., з яких 10,83 д.а. належать особисто автору.

Вимоги щодо кількості публікацій у спеціалізованих виданнях повністю виконано. Наукові результати, викладені у дисертації та публікаціях, одержані автором самостійно та повною мірою відображають основні результати та наукову новизну дослідження.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження характеризуються належним рівнем достовірності, пройшли необхідну апробацію та достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях дисертанта, що відповідає встановленим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

5. Практичне значення результатів дослідження

Практична значущість дисертаційної роботи полягає у конкретизації теоретичних результатів у вигляді цілісних методичних рекомендацій та прикладних інструментів, спрямованих на впровадження методики підтримки прийняття рішень в управлінні системою якості вищої освіти. Впровадження запропонованих розробок підтверджується відповідним актом № 350/68-07 від 14.02.2025 року. Результати досліджень використані також в науково-дослідницькій діяльності та в навчальному процесі Національного університету «Одеська політехніка», що підтверджується відповідною довідкою № 351/68-07 від 14.02.2025 року.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Філатової Тетяни Вячеславівни характеризуються належним рівнем теоретичного обґрунтування та практичної спрямованості. Практичне застосування запропонованої моделі управління системою якості вищої освіти дозволяє використовувати її в закладах вищої освіти для виявлення актуальних інтегральних компетентностей, розроблення та оновлення освітніх програм і силабусів з урахуванням сучасних вимог ринку праці та роботодавців. Інтеграція результатів дисертації в освітні програми сприяє мінімізації неактуальних компетентностей, знань і навичок у здобувачів вищої освіти та забезпечує підвищення відповідності підготовки фахівців сучасним вимогам професійної діяльності.

6. Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) в дисертації та наукових працях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційного дослідження Філатової Тетяни Вячеславівни, не виявлено.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Незважаючи на завершений характер дослідження і високий рівень теоретико-методичного обґрунтування дисертаційного дослідження, її окремі положення мають дискусійний характер та можуть бути предметом подальших наукових уточнень і розвитку, зокрема:

1. слід зазначити, що в підпункті 1.3 дисертації більш чітка класифікація складових інструментальної бази підтримки прийняття рішень (LMS, системи зовнішнього та внутрішнього моніторингу, інструменти бізнес-аналітики тощо), що підкріплена відповідним графічним або табличним представленням, сприяла б більш прозорому структуруванню матеріалу;

2. у підпункті 2.4 доцільно уточнити, чи існують нормативні обмеження МОН України щодо перезарахування дисциплін при зміні освітньо-кваліфікаційного рівня, які можуть суперечити запропонованим формалізованим правилам їх об'єднання засобами імітаційного моделювання;

3. в підпункті 3.1 дисертації в ході опису бази даних не зовсім зрозуміло, чому саме обрана система управління базами даних PostgreSQL. Доцільно було б освітити цей аспект проблеми, як важливої сервісної складової

інформаційно-аналітичної платформи для можливості використання при різних технологічних можливостях й прийняття відповідних управлінських рішень.

Висловлені зауваження не знижують загальної наукової та практичної цінності дисертаційної роботи та можуть бути враховані у подальших дослідженнях дисертанта, зокрема у напрямі розроблення механізмів динамічного оновлення освітніх програм на основі безперервного моніторингу компетентнісних розривів із залученням зворотного зв'язку від роботодавців.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Філатової Тетяни Вячеславівни на тему «Методи та моделі підтримки прийняття економічно обґрунтованих рішень в управлінні системою якості вищої освіти» являє собою самостійне, цілісне та завершене наукове дослідження, виконане на належному теоретичному й методичному рівнях та таке, що відповідає сучасним вимогам, встановленим до дисертацій на здобуття доктора філософії.

Актуальність обраної теми визначається необхідністю підвищення якості вищої освіти в умовах динамічних змін ринку праці, цифрової трансформації економіки та післявоєнної розбудови України. У дисертаційній роботі вирішено важливе наукове завдання, пов'язане з розробкою ринково орієнтованих моделей та методів підтримки прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень у системі якості вищої освіти. Отримані результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем методичного обґрунтування, логічною цілісністю та практичною значущістю. Основні положення дисертації пройшли апробацію, висвітлені у наукових публікаціях автора та впроваджені у освітній процес закладу вищої освіти, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження.

За своїм змістом, структурою та оформленням дисертаційна робота повністю відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», що регламентує присудження наукового ступеня доктора філософії.

Таким чином, дисертаційна робота Філатової Тетяни Вячеславівни на тему «Методи та моделі підтримки прийняття економічно обґрунтованих рішень в управлінні системою якості вищої освіти» відповідає спеціальності 051 – Економіка галузі знань 051 – Соціальні та поведінкові науки, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за зазначеною спеціальністю.

Офіційний рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національного університету
«Одеська політехніка»

Світлана ЧЕРКАСОВА